

Političnim inštitutom v Rigi, Pedagoško fakulteto v Trnavi, Tehnično univerzo v Budimpešti, Univerzo Massachusetts v Amburstu (ZDA). Univerza v Mariboru je soustanovitelj mednarodnega kulturno-zgodovinskega simpozija Modinci ter izdajatelj znanstvene revije Časopis za zgodovino in narodopisje.

Prvo imenovana rektor in prorektor sta opravljala dolžnost dve mandatni dobi. V tem času sta bila prorektorja študenta Mik Rebernik in Boris Sovič. Za drugega rektorja je bil imenovan prof. dr. Mehmedalija Djonlagić, tudi on je opravljal dolžnost dve mandatni dobi. V tem štiriletnem obdobju so bili prorektorji: prof. dr. Dušan Bobek, prof. dr. Šime Ivanjko, prof. dr. Majda Škerbič in prof. dr. Stojan Vrabl; prorektorji-študentje pa Vili Vindiš, Alenka Vindiš in Peter Androlovič. Za tretjega rektorja je bil izvoljen prof. dr. Dane Melavc za prorektorja pa prof. dr. Božidar Kranjčič in prof. dr. Tine Zorič.

Učitelji Univerze v Mariboru so v zadnjih letih ustvarjalno sodelovali v pripravah za izvedbo reforme usmerjenega izobraževanja. Pri tem so lahko uporabljali mnoge pozitivne dosežke, ki so jih dosegli pri uresničevanju reforme iz 60. let, ki je vsebovala mnoge

prvine sedanje reforme. Zato jim prehod na novo ne bo težak.

VIRI IN LITERATURA

1. Originalni dokumenti iz arhiva okrajnega ljudskega odbora Maribor iz leta 1959 in 1960, ki se nanašajo na ustanovitev posameznih višjih šol. — 2. Zapisniki sej upravnih odborov Zveze društev inženirjev in tehnikov Maribor, Zveze ekonomistov Maribor in Društva pravnikov Maribor v letih 1957, 1958, 1959 in 1960. — 3. Zapisniki sej izvršnega sveta S LRS, Sveta LRS za šolstvo in Skupščine LR Slovenije. — 4. Uradni list LRS in SRS, v katerih so bili objavljeni zakoni o ustanovitvi posameznih višjih in visokih šol ter Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru ter kasnejše izpopolnitve oziroma dopolnitve zakonov. — 5. Zapisniki sej svetov šol in Združenja ter drugi interni dokumenti posameznih šol. — 6. Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru 1961 — Univerza v Mariboru 1975. Posebna publikacija, ki jo je izdalo Združenje pred razglasitvijo Univerze. Maribor 1975. — 7. Univerza v Mariboru — 20 let visokega šolstva, združenega v Univerzo v Mariboru. Univerza Maribor. Maribor 1979. — 8. Opomba: Leta 1984 bo Univerza v Mariboru izdala na osnovi originalnih dokumentov pripravljeno obširno gradivo za zgodovino visokega šolstva v Mariboru.

RAZSTAVNA DEJAVNOST V MARIBORU — POVOJNO OBDOBJE

META GABRSEK-PROSENC

Razstava je postala v času od prvega pariškega Salona 1673. najbolj priljubljena in tudi najbolj popularna oblika komunikacije med likovno stvaritvijo in njeno publiko. Maribor se sicer ne more ponašati s tako dolgo razstavno dejavnostjo, vendar pa se ta, od prve Umetnostne razstave leta 1920, vztrajno intenzivira, tako po precejšnji razvejanosti kot tudi rastoči kvaliteti. Kronologija mariborskih razstav v času med obema vojnama je že dovolj natančno opravljena (dr. Maja Vetrh, Kronika 1, Ljubljana 1969, Breda Ilich-Klančnik: šestdeset let organizirane likovne umetnosti v Mariboru, Maribor 1980), množica razstav, ki se je zvrstila v Mariboru po letu 1945 v različnih razstaviščih pa je le deloma zabeležena v Kronikah »Sinteze«. Čeprav bi bil najprej nujen statističen pregled, ki bi razvrstil razstave glede na prireditelja in upoštevajoč posamezne tipe razstav (samostojna, skupinska, monografska, retro-

spektivna, spominska, jubilejna, izmenjalna, domača, tuja), poskuša ta zapis, le deloma upoštevajoč razpoložljive in še neurejene podatke, odkriti razstavni utrip v Mariboru od osvoboditve do danes.

Ker je razstava oblika komunikacije med likovniko in gledalcem, je njeno poslanstvo dvojno. Gledalec jo sprejema predvsem kot informacijo (ta se lahko kasneje spremeni v čustven odnos) o ustvarjalnosti posameznega likovnika, skupine; odvisno od tipa razstave. Ustvarjalcu prinaša razstava njegovih lastnih del zaželeno in potrebno afirmacijo, vse ostale razstave pa so zanj dragocena informacija. Tako je povsem očitno, da razstavna dejavnost soustvarja likovno klimo določene okolja. Kolikor razstave spremljajo strokovne publikacije in so odmevne v dnevnem ter strokovnem tisku, pa postane aktivni soustvarjalec te klime tudi likovni kritik, ki nastopa kot vezni člen med likovnikom in

Stari razstavni prostor na Rotovškem trgu 1

gledalcem — laikom. Iz teh sila posplošenih ugotovitev lahko izluščimo več različnih vidikov, iz katerih bi bilo vredno in potrebno obravnavati razstavno dejavnost.

Poleg izhodiščnega vidika, ki govori o prireditelju (muzejski, galerijski, razstavni ustanovi), ni moč prepreiti tipologije razstav. Katalogi, recenzije, skratka vsa tiskana »dediščina« razstav nas poučijo o njihovi vsebini in odmevnosti, to pa nas že pripelje do sklepnega in najpomembnejšega vidika, ki bi odkril aktiven delež razstav pri dviganju nivoja likovne razgledanosti ali celo njihov direkten vpliv na domačo likovno ustvarjalnost. Predvsem poslednje zahteva podrobnejši vpogled v posamezne opuse mariborskih likovnikov, kar pa ni namen tega okvirnega zapisa. Delno upoštevanje vseh vidikov mu daje skicozni značaj ter v najboljšem primeru moč animacije za natančnejšo, tudi faktografsko, obdelavo posameznih nakazanih izhodišč.

Povojno razstavno dejavnost v Mariboru, ki zaključuje že četrto desetletje, lahko razdelimo na tri bolj ali manj zaokrožena časovna obdobja. Ostro in očitno ločnico med prvima dvema obdobjema pomeni ustanovitev Umetnostne galerije Maribor. Leta 1954 se tako zaključi pionirsko obdobje, ki ga je uvedla prva Umetnostna razstava mariborskih upodabljaljivih umetnikov v takrat še nezastekleni unionski dvorani, decembra leta 1945. Leta 1966. ustanovljeni Razstavni salon Rotovž pa začne tretje obdobje, ko se Umetnostna galerija intenzivneje posveti svojim muzejsko-galerijskim nalogam, sproti razstavno dejavnost pa vsaj deloma prepušti Rotovžu. V tem času se oblikujejo številna nova razstavišča od Avle do Arsa II, od Male galerije Ivana Čobala do razstavišča Visoke tehniške šole in Sinagoge, kar izredno popestri razstavni utrip v Mariboru.

V času do ustanovitve Umetnostne galerije Maribor je bil prevladujoč tip razstave skupinska predstavitev mariborskih likovnikov. Ti so sami ali v družbi ljubljanskih ko-

legov razstavljali enkrat ali dvakrat letno v Mariboru, po letu 1952 pa tudi v okviru Mariborskega tedna. Kljub slabim razstavnim pogojem je bilo povsod čutiti tisto svežo zagnanost, tako značilno za povojna leta. Danes je le redka razstava (ali pa nobena) deležna recenzij izpod peresa treh ali celo štirih kritikov, še redkejša pa je vest, da bi organizacija združnega dela odkupila na eni sami razstavi kar 18 del (EMKA: 18 odkupljenih del na mariborski likovni razstavi, Vestnik, 29. II. 1952). Precej enotna usmerjenost v krajinarstvo, ki je bila posledica skupinskega slikanja v Prekmurju, na Dolenjskem in v Istri ter je bila opažena tudi na razstavi mariborskih likovnikov v ljubljanskem Jakopičevem paviljonu 1954., je ustvarila posebno »idilično« ravnotežje med mariborskimi likovniki, ki so bili takrat edini prireditelji razstav v Mariboru in njihovo publiko. Tako zatišje, priznati moramo, da nekoliko provincialno, ni moglo niti smelo biti trajno. Zato je Umetnostna galerija v prvem, pionirskem obdobju svojega delovanja, morala prevzeti številne naloge: biti muzej novejših umetnosti SV Slovenije ter nuditi možnosti informacije in afirmacije laični ter strokovni publiko, domačim ter tujim umetnikom.

Na Prešernov dan, februarja 1954 doživi torej Umetnostna galerija Maribor z veliko razstavo sodobne slovenske umetnosti (67 avtorjev) svojo prvo otvoritev. O njenem, sprva sila raznolikem poslanstvu, razmišlja šestnajst let kasneje njen prvi ravnatelj Branko Rudolf v galerijskem hišnem katalogu. Cit.: »Torej bi se mogli vprašati, ali so dosedanje raziskave pomembnega domačega zgodovinskega gradiva in ali so tuje razstave izjemno velike vrednosti imele v Mariboru dovolj uspeha. Tu so bile razstave baroka, pokrajinskega in vse slovenskega, bile so številne skupinske slovenske iz drugih pokrajin Slovenije in vse države, posebej — gotovo — nekatere dobro pripravljene razstave posameznikov ali manjših skupin.

Precej je bilo razstav grafike, med zgodovinskimi so bili zastopani taki mojstri, kakor — med drugim — Dürer, Callot in Tiepolo. Sodobne grafične razstave so prihajale iz Združenih držav, Francije, Anglije, Holandske, Švice, Avstrije, Nemčije, Kanade... Bile so razstave s svetovno pomembnimi umetninami, recimo z Daljnega vzhoda, ali posebej razstava originalnih risb starih holandskih in flamskih mojstrov, takih kakor Rembrandt (petnajst risb), Rubens, Cuyyp, Ostade in drugi. Tu je bila zelo bogata razstava grafik velikega Norvežana Edvarda Muncha, poslana v Maribor naravnost iz muzeja v Oslu. V galeriji je bila velika razstava najbolj znanih sodobnih slikarjev iz Združenih držav in — kasneje — prav pomembna razstava Rauschenbergovih grafik na temo Dantejevega pekla.«

Medtem, ko sta v prvem letu delovanja Umetnostne galerije že citirana vse slovenska likovna razstava ter razstava slovenskega slikarstva in kiparstva v Mariboru od 1918 do danes nakazali osnovno usmerjenost galerije, ki naj bi raziskovala in hranila (začetki fundusa segajo do leta 1918!) slovensko likovno umetnost s poudarkom na regiji, pa že leto 1955 pokaže drugačno sliko. V galeriji se zvrsti v enem samem letu 22 razstav vseh tipov in žanrov. Kot edini razstavni prostor v Mariboru mora zadoščati za potrebe domačih umetnikov. Društvo likovnih umetnikov Slovenije, pododbor Maribor, se daje prireja dve razstavi letno: pomladansko in jesensko; nadalje za porajajoč interes za druge medije kot so fotografija, oblikovanje, arhitektura ter za ambicije galeristov predstaviti domačo in tujo sodobno likovno umetnost kakor tudi umetnost preteklih obdobij. Ta skoraj neverjetni razstavni tempo traja vse do 1966, to je do leta, ko galerijo deloma razbremeni Razstavni salon Rotovž. Tako ta letnica ne predstavlja prelomnice le iz širšega mariborskega vidika, temveč tudi za galerijo samo. V množici razstav tega obdobja (preko 200) najdemo osebne razstave skoraj vseh mariborskih likovnikov in onih iz celjske ter pomurske regije, številne razstave skupin in posameznikov iz drugih republik, atraktivne razstave iz tujine. Med temi so bile številne grafične, gotovo tudi iz objektivnih vzrokov (transport), ki pa očitno niso uspeli med likovniki SV Slovenije zbuditi večjega interesa za grafiko. Pregledom sodobne angleške, norveške, nemške, kanadske grafike so se pridružili: velika razstava Edvarda Muncha, mednarodna razstava lesoreza XYLON ter Rauschenberg. Izredno at-

raktiven izbor, ki pa je nekoliko izgubljal svoj pomen ob nič manj kvalitetnih, povsem drugačnih razstavah, kot sta bili na primer razstava pohorske glažute ali celo razstava 300 let mode na Slovenskem (1965). Kljub očitnim organizacijskim in strokovnim napotom ter kljub zadovoljstvu publike najrazličnejših profilov, je tak »sejemski« način oviral normalno rast galerije. Pri izrečenem očitku ne smemo pozabiti na dejstvo, da je bilo opravljeno veliko poslanstvo — galerija in z njeno pomočjo še mlajša razstavišča, so si pridobila publiko.

Ob velikem številu različnih razstav domače in tuje umetnosti, ki so gotovo opravile predvsem svojo vzgojno nalogo, pa se je v prvih dvanajstih letih vendarle zvrstilo tudi nekaj razstav, ki še danes predstavljajo osnovo za nadaljnje raziskovanje novejših umetnosti v SV Sloveniji. To je bila retrospektiva Jana Oeltjena, ki je predstavljala kljub pomanjkljivosti podatkov, ki jih je zabeležila, osnovo za obsežno retrospektivo istega mojstra leta 1981. Brez potrebne nadgradnje pa sta doslej ostali razstavi obeh slikarjev — talcev Franja Goloba in Lojzeta Šušmelja ter izredno zanimiva razstava Izgubljeni prleški umetniki. Čeprav ne želim podcenjevati tistega dela razstavne dejavnosti, ki predvsem informira publiko s pomočjo prevzetih razstav (domačih ali tujih), pa vendarle zaorjejo osnovno brazdo v polje likovne osveščenosti predvsem razstave raziskovalnega tipa, posvečene domači ustvarjalnosti. Njihovi rezultati naj bi oblikovali zdravo samozavest o ustvarjalni potenci lastnega okolja, torej tudi izhodišča.

Leta 1966, ko začne delovati Razstavni salon Rotovž, se temeljito spremeni razstavna politika Umetnostne galerije Maribor. Zmanjša se število razstav na leto (6—10). Redno se prično vrstiti retrospektive, ki jih spremljajo na pogled sicer skromni a vsebinsko izčrpn katalogi. Ti poskušajo najti mesto posameznega likovnika, ki je ustvarjal ali ustvarja v SV Sloveniji, v širšem, vrednostno strožjem okviru slovenske umetnosti. Retrospektivi Anteja Trstenjaka, ki je odkrila odličnega slikarja (akvarelista)! predvsem v umetnikovih zgodnjih delih, so sledili še retrospektivni pregledi opusov Maksa Kavčiča, ki je lani doživel reprizo in vsekakor izpopolnitev, Lajčija Pandurja, Ivana Kosa, Janeza Šibile, Remigija Bratoža, Jana Oeltjena in letos Janeza Vidica. Večina teh razstav je bilo vsaj v izboru prenesenih v ljubljanska razstavišča, kar ni brez pomena za širšo odmevnost ustvarjalnosti predstavljenih avtorjev.

Z retrospektivo grafike Božidarja Jakca leta 1972, ki je doživela pri publiku neverjeten uspeh (12.000 obiskovalcev), je Umetnostna galerija Maribor začela cikel »Slovenske grafike«, ki pa doslej še ni doživel prave potrditve. Retrospektivi grafike Mihe Maleša (1975) in Franceta Miheliča (1977) sta nastali kot v grafiki razširjena prenosa v Moderni galeriji pripravljenih retrospektiv celotnih opusov obeh slikarjev, nato pa je ideja o zaokroženi predstavitvi slovenske grafike očitno zaspala, čeprav smo v programih dela Umetnostne galerije Maribor večkrat srečali imeni bratov Kraljev.

Ni potrebno posebej poudariti, da so se ob naštetih retrospektivah v galeriji zvrstile številne razstave, ki zaslužijo našo pozornost. Poleg vrste monografskih razstav štajerskih likovnikov (Kotnik, Kores, Čobal Bogdan, Pandur Ludvik, Jeraj, Hauko, Mesarič, Tihec...) in nekoliko obširnejših jubilejnih (Ivan Čobal, Bojan Golija) ter razstav PA — 71 (skupina likovnih pedagogov Pedagoške akademije Maribor) je galerija gostila retrospektive Kregarja, Strnena, Kobilce, Didka, Omerze..., bila nekaj let drugo razstavišče Grupe 69 in ponudila svoji publiku kvalitetne razstave tujih mojstrov od Oskarja Kokoschke do Carla Carràja in Giorgia Morandija. Pri takem pogledu »od daleč« na razstavno politiko neke ustanove ne moremo povsem prezreti tudi subjektivnega faktorja pri njenem oblikovanju: to je vodstvo ustanove. Kozmopolit Branko Rudolf je drugače zasnoval razstavno dejavnost Umetnostne galerije kot slušateljica katedre za umetnostno zgodovino v Zagrebu Maja Vetrih ali pa sedanjí ravnatelj, ki je diplomiral v Beogradu.

Kot je Rudolf zaznamoval svoje obdobje predvsem z žanrsko pisanostjo, povsem v skladu s svojimi številnimi osebnimi nagnjenji in interesi ter z atraktivnimi razstavami iz tujine, pa je Vetrihova ponudila mariborski publiku afirmirana imena hrvaškega slikarstva in kiparstva. Naj omenim le pomembnejše: Ljubo Babić, Josip Diminić Džamonja, trojica Vulas, Šutej, Kuduz, Joško Eterović, Boris Dogan in Edo Murtić. Že v krajšem času ravnateljavanja Petra Možeta so se zvrstile tri pomembne razstave, ki so prišle iz republike Srbije: ob sodobnem grafičnem oblikovanju v Srbiji (razstava je bila plod prizadevanj DOS), Jugoslovanska grafika 1900—1950 in Jugoslovanska risba 1900 do 1950. Obe razstavi je pripravil Muzej sodobne umetnosti Beograd iz svojega fonda. Seveda je ta osebnostni faktor vselej korigiran z osnovnimi cilji galerijske ustanove, ki so predvsem v muzejsko-raziskovalni dejavnosti. Ta se uveljavi, kot že rečeno, po letu 1966, ko del sprotne razstavne dejavnosti prevzame Razstavni salon Rotovž.

Društvo slovenskih likovnih umetnikov, pododbor Maribor, dobi upravne in razstavne prostore v mariborski mestni hiši — Rotovžu; ustanovljen je Razstavni salon Rotovž. Ta sicer predstavlja nadomestilo za že zdavnaj obljubljeni novogradnjo (v sklopu poslovne zgradbe TIMA je realizirana šele 1980), a vendar, prinese društvu pravi razstavni »boom«. Možnost izmenjalnih razstav je mariborskim likovnikom odprla vrata v številna jugoslovanska in tuja razstavišča. Razstave v Novem Sadu, Čakovcu, Kruševcu, Kraljevu, na Švedskem, v ZR in DR Nemčiji, na Madžarskem, v Avstriji in Angliji so uvr-

Novi razstavni prostori rotovža na Trgu Borisa Kraljgerja 3

stile Društvo slovenskih likovnih umetnikov, pododbor Maribor po njegovi aktivnosti v sam vrh republiških društev. Hkrati pa je imel tudi Maribor priliko prav s pomočjo živahne društvene dejavnosti videti nekaj kvalitetnih razstav. Izredno plodna je povezava z Grafoteko iz Reinickendorfa, ki je posredovala Razstavnemu salonu Rotovž odlične grafične razstave (Krajina v retrovizorju, Sedem berlinskih realistov) in jih obeta tudi v bodoče.

Z željo in ciljem slediti najnovejšim tokovom na vseh področjih likovne dejavnosti: od klasičnih likovnih medijev do fotografije, arhitekture in oblikovanja, si je Rotovž zastavil težko nalogo. Sprva je očitno prepletanje razstavne dejavnosti obeh ustanov: strokovna in tehnična pomoč delavcev Umetnostne galerije ter nejasna vsebinska razdelitev. S postopno profesionalizacijo Rotovža, ki leta 1980 postane samostojna delovna organizacija, pa se počasi izkristalizirajo tudi njegove naloge. Leto 1980 prinese Društvu likovnih umetnikov Maribor in s tem Rotovžu tudi dolgo pričakovane sodobne razstavne prostore v strogem središču mesta in z njimi nove možnosti dejavnosti.

Skoraj nemogoče in na tem mestu tudi odveč bi bilo naštevanje stoterih razstav, ki so se do danes zvrstile v obeh rotovških razstaviščih. Do izgradnje novih prostorov je bil aktiven tudi Mali salon Rotovž, kjer so našli svoje mesto manjši izbori likovnih del, ki so opozarjali na trenutna dogajanja v ateljejih slikarjev, kiparjev, fotografov, oblikovalcev... Danes je ta prostor del Mariborske knjižnice, ki pa se zopet ukvarja z razstavno dejavnostjo — seveda na knjižnem področju. Smotrnejše je opozoriti na posamezne konstante, ki so se z leti izoblikovale in sedaj predstavljajo ogrodje razstavne politike Rotovža. Najbrž ni potrebno posebej poudarjati, da so se razstave mariborskega društva likovnih umetnikov preselile v Rotovž. Nekaj časa so se člani še predstavljali dvakrat letno, sčasoma pa se je obdržal le pomladanski termin, posvečen prazniku mesta Maribor. Ob pomembnih obletnicah, kot sta bili 50- in 60-letnica likovne dejavnosti v Mariboru (1970. in 1980.) pa je društvo razstavljalo tako v galerijskih kot v rotovških prostorih. Obe jubilejni razstavi sta zapustili bogato dokumentacijo. Leta 1970 je izšel galerijski »hišni« katalog (Novejša umetnost v SV Sloveniji) ter katalog razstave, leta 1980 pa obširen katalog razstave s podrobno bibliografijo dejavnosti obeh predvojnih likovnih

društev: Groharja in Brazde ter Društva likovnih umetnikov Maribor.

Ko je ljubljanski BIO izločil iz svojega programa grafično oblikovanje (z izjemo total designa), se je pokazala potreba po sistematičnem pregledu jugoslovanskega grafičnega oblikovanja. Rotovžu se je ponudila odlična priložnost, da bi zapolnil to vrzel in postal nosilec permanentne prireditve, ki naj bi vplivale na sicer nizko raven grafičnega oblikovanja v mestu. Leta 1973 je bila prva in žal tudi zadnja razstava bienala grafičnega oblikovanja — BIGO. Razstava je bila razdeljena na tri dele: plakat, časopisni in revialni inserati in zaščitni znaki ter emblemi. Jasno je pokazala stanje grafičnega oblikovanja pri nas. Zato je toliko manj razumljivo, da je skrbno delo številnih entuziastov ostalo neponovljeno, atraktivna razstava pa se je preselila v Zagreb. Različna področja oblikovanja kljub temu niso bila zanemarjena, kar dokazujejo posamezne razstave grafičnega oblikovanja (Total design iz Amsterdama, retrospektiva grafičnega oblikovanja Bronislava Fajona, različne razstave plakatov), tapiserij in tekstila (Tomljanovič, Sešler) ter širše predstavitve umetnosti oblikovanja (Novi Sad, Kosovo).

Več sreče je imel Rotovž z bienalno prireditvijo Nova fotografija, ki je 1973. nastala ob sodelovanju Rotovža in Društva likovnih umetnikov Maribor z Galerijami grada Zagreba ter beograjskim Muzejem sodobne umetnosti. Če je predstavljala NF 1 (Vidiki in usmeritve) izrazito udaren začetek in je bila NF 2 (Fotografija kot umetnost) širok mednarodni pregled možnosti fotografije kot oblike likovne umetnosti, je NF 3 (Polaroid) potrdila, da se na področju fotografije v dveh letih vedno zgodi toliko novega, da smotrnost te bienalne prireditve nikakor ni vprašljiva. Priprave za NF 4, ki so že v teku in je njihov motto Fotografija osemdesetih let, je prevzela Foto-galerija iz Novega Sada, ki se je priključila trem dosedanjim organizatorjem razstave. Ob teh osrednjih prireditvah, posveti Rotovž vsaj še en termin letno fotografskemu mediju. Poleg razstav številnih posameznikov (Jeraj, Dvoršak, Kerbler, Pinter, Hochstätter, Hlupič...) so bili zanimivi predvsem medrepubliški pregledi, ki jih je pripravljala Foto-klub Maribor.

Tik pred Dnevom republike leta 1980 je postal Maribor bogatejši za lep razstaviščni prostor in za novo likovno prireditvev. Takrat je bila namreč otvoritev 1. jugoslovanskega trienala Ekologija in umetnost — EKO 80. Ob pripravah na razstavo je bila želja Raz-

Umetnostna galerija

stavnega salona Rotovž ustvariti pregled nad tem, kar nastaja »ekološkega« v umetniških ateljejih Jugoslavije. Razstava, ki je s svojimi eksponati segla od klasične slike, do s fotografijami predstavljene akcije, je izvenela precej panoramsko. Takrat le nakazane posamezne probleme bodo morale osvetliti naslednje razstave. Tako ni bojzani za kontinuiteto prireditve. Že ob prvem EKU je Rotovž navezal plodne stike z jugoslovanskimi galerijami in razstavišči. Predvsem Galerije grada Zagreba so omogočile, da je Maribor seznanjen z radikalnimi spremembami, ki jih prinašajo, predvsem na področju slikarstva, osemdeseta leta. Razstavi Mlada hrvaška umetnost je sledil niz razstav »novega slikarstva« (Djuro Seder, Milan Erič, Mladi 83, Hubert Schmalix). Razstavljanje del najmlajše likovne generacije ali celo študentov likovnih akademij je hkrati tudi ena izmed konstant programske politike Razstavnega salona Rotovž. Omenimo še zanimive razstave iz tujine, ki so se zvrstile v zadnjih dveh letih (Avstrijski lesorez, Britanska risba, Grafika Victorja Pasmoreja, Francoska sodobna risba, razstava Secesije: skupine likovnikov iz sosednjega Gradca) ter osebne razstave že uveljavljenih likovnikov SV Slovenije ob slovenskem kulturnem prazniku (Kores, Polak, Mesarič) in s tem zaključimo izrazito okvirni pregled razstavne dejavnosti Razstavnega salona Rotovž.

S približnim prikazom pomembnejših likovnih razstav ali razstavnih ciklov, ki so jih v letih od osvoboditve do danes pripravili Društvo likovnih umetnikov Maribor, Umet-

nostna galerija in Razstavni salon Rotovž, ni niti približno zajet celoten razstavni utrip mesta. Potrebe, včasih tudi modnost, botrujejo številnim manjšim razstaviščem, ki se pojavljajo v zadnjem času dokaj nekontrolirano in brez pravih pogojev za vsaj solidno, če že ne profesionalno neoporečno delo. Vprašanje kriterijev, ki je v likovni umetnosti vselej težko določljivo, na ta način še bolj izgublja svoj pomen. Vzgojno poslanstvo, ki naj bi ga vsako razstavišče imelo, se tako spremeni v svoje nasprotje. Vendar se bežno ustavimo le ob tistih razstaviščih, ki so si s svojim delom že pridobila določen renome in seveda tudi publiko.

Pred dvema letoma je mladinsko razstavišče Avla slavilo deset let svoje dejavnosti in odprlo stoto razstavo. Dejstvo, da so bila na tej razstavi zbrana dela likovnih umetnikov — bivših dijakov šole (I. gimnazija, danes Srednja družbenoslovna šola), je samo po sebi dovolj zgovorno. Neposreden stik med likovnimi eksponati, izbranimi z relativno srečno roko in dijaki v tako frekventnem prostoru kot je šolska avla, ima gotovo neposreden vzgojni učinek.

Pri nas redka oblika privatnega razstavišča je Mala galerija Ivana Čobala.

Slikar že dalj časa organizira v vsvojih prostorih lastne razstave in razstave kolegov. Ob otvoritvah vselej poskrbi za glasbeno ali gledališko popestritev in s tem doseže prijetno vzdušje, za kar mu je hvaležna publika, ki redno zahaja v ta prostor. Ob tem se nehote utrne tudi misel o različnih strukturah publike, ki jo imajo posamezna mariborska

razstavišča. Najbolj čutimo razliko v odzivnosti mladine — seveda tiste, ki obišče razstavo iz lastnega interesa, čeprav so izrednega pomena tudi organizirani obiski. Ob mladih obiskovalcih, ki so dokaj objektivni barometer kvalitete in zanimivosti razstave, ima vsako razstavišče svojo stalno, specifično publiko, ki prihaja iz različnih — včasih povsem drugotnih vzrokov. Vendar bi bilo napak pisati o subjektivnih vtisih, saj bi le statistično spremljanje obiska razstav lahko potrdilo ali ovrglo take domneve. Štetje obiskovalcev, ki ga opravljajo čuvaji razstavnih prostorov, loči le skupine in posamezne obiskovalce, ne pa tudi njihove socialne, izobrazbene, poklicne, starostne... strukture. Torej zopet nov zornj kot iz katerega bi bilo vredno natančneje opredeliti razstavno dejavnost v Mariboru.

Z adaptacijo nekdanje židovske sinagoge je dobila svoje razstavišče Zveza kulturnih organizacij mesta Maribora. V izredno lepih prostorih ob Dravi imajo domicil razstave likovnih amaterjev; v Mariboru so aktivni člani sekcije KUD Angel Besednjak. V svoj redni program, približno deset razstav letno, uvršča Sinagoga, kot se novo razstavišče imenuje, tudi razstave Društva likovnih umetnikov Maribor, posameznikov in gostujoče razstave. Posebno lepo je v njenih prostorih razvenela nedavna razstava enajstih kiparjev iz Zahodnega Berlina, ki jo je organiziral Razstavni salon Rotovž.

V okviru Mladinske knjige deluje prodajna galerija Ars II. V rednih časovnih razmahi organizira manjše likovne (prodajne) razstave. Možnost nakupa daje tem razstavam posebno draž, čeprav je v Mariboru nakup umetnin (v primerjavi s prometom prodajnih galerij v Ljubljani) razmeroma skromen. Izbor razstav v Arsu II je podrejen načelu aktualnosti, kar je povsem razumljivo. Če omenimo še dve neprofesionalni razstavišči, ki delujeta pod mentorstvom Umetnostne galerije, to sta razstavišče na Visoki tehniški šoli in Likovno razstavišče Stavbar ter Likovni salon Ruše, ki često pritegne v svoje prostore tako razstavljalce kot obiskovalce iz Maribora, smo okvirno zajeli tista razstavišča, ki že delj časa in z določenim odmevom soustvarjajo likovno klimo v Mariboru. Za obravnavano temo predstavljajo mejno področje razstave obeh muzejev v Mariboru. Zato naj le

omenimo, da so razstave in področja njune dejavnosti redni del muzejskega programa, kar občutno veča interes obiskovalcev za obe ustanovi: Pokrajinski muzej in Muzej narodne osvoboditve.

Ob koncu tega zapisa, ki se je, zaradi hitre rasti številna razstavišč in s tem tudi razstav v Mariboru v zadnjem desetletju, iztekel v naštevaje, bi bil nujen povzetek. Povsem shematično bi lahko ugotovili, da je Umetnostna galerija tista ustanova v Mariboru, ki nudi svoji publiko strokovno pripravljene razstave, ki vsaj deloma sodijo že v domeno naše likovne dediščine. Rotovž želi, prav tako strokovno neoporečno, seznanjati z aktualnim na področju »čistih« likovnih zvrsti ter tudi ostalih medijev: fotografije, oblikovanja, arhitekture. Specifika Avle so mladinske razstave. Ostala razstavišča pa, z več ali manj sreče pri izboru razstav, zadovoljujejo izredno velike potrebe številnih likovnikov: profesionalcev in amaterjev. Kljub naporom profesionalnih ustanov je na področju razstavljanja še vse preveč stihije. Nepregledana je dejanska vzgojna moč razstav, čeprav jo lahko predvidevamo, kakovostni kriteriji so nedodelani. Razumljivo bi bilo, da bi doživele primeren odziv v dnevnem tisku in ostalih sredstvih obveščanja ter v strokovni publicistiki, le pomembnejše razstavne prireditve. Žal ni vselej temu tako. V Mariboru nimamo poklicnega likovnega kritika in strokovnjaki (kustosi) pišejo recenzije tako rekoč »pro domo sua«. Kriteriji, ki jih poiskujejo uveljaviti, pogosto izgubljajo ostrino ob laičnem in nekritičnem pisanju. Zadovoljni z ugotovitvijo, kako živahna je razstavna dejavnost v Mariboru in kakšen razcvet je doživela v letih svobode, ne smemo pozabiti na našete probleme.

Med skoraj tisoč razstavami, ki so jih mariborska profesionalna in ljubiteljska razstavišča ponudila svoji publiko, je bilo veliko dobrega. Upajmo, da je to dobro vsrkala predvsem mladina, ki postaja z rastjo Mariborske univerze vedno bolj aktivna soustvarjalka kulturne klime v mestu. V tem vidim zagotovilo ne le za številčno rast obiskovalcev razstav, temveč tudi za dvig njihove likovne razgledanosti. Ta se bo odzivala le na kakovostne prireditve in sama dogradila doslej še nekoliko nejasne kriterije razstavne dejavnosti v Mariboru.